

КОРОТКИЙ ОГЛЯД КЛАСИФІКАЦІЙ ІСТОРІЇ ВИВЧЕННЯ ЛУЧНИХ ФІТОЦЕНОЗІВ ПОЛТАВЩИНИ

Потапова А.Є.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Науковий керівник – Орлова Л.Д., доктор біологічних наук, професор кафедри біології екології та методики навчання біології Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

Аналіз історії становлення і розвитку луківництва в Україні засвідчує, що вивчення рослинного світу, зокрема лучних рослин держави і Полтавщини, почалося ще в середині-кінці ХІХ століття [4].

Л.І. Федоришина умовно виділяє три етапи розвитку луківництва на Україні [7]. Перший етап охоплює другу половину ХІХ ст. – початок ХХ ст. Його було поділено на 2 періоди: перший період (60-ті роки ХІХ ст. – по 1886 рік) – безсистемні геоботанічні дослідження природних кормових угідь шляхом спостережень і проведення експедицій; другий період (1886-1916 рр.) – проведення досліджень з агротехніки багаторічних і однорічних трав Полтавською, Харківською та ін. дослідними станціями (Дублінська торфоболотна станція (з 1911 р.), Сарненська дослідна станція з освоєння боліт (з 1914 р.). Другий етап охоплює 1917-1941 роки. Свій відлік він бере від початку роботи Рудня – Радовельської дослідної станції луківництва, Козаровицької науково-дослідної станції луківництва, Мало-Загорівської дослідної станції. Також в цьому етапі свою активну роботу з луківництва розпочинають в Українських науково-дослідних інститутах. Третій етап бере свій початок з 1946 р. – до сьогодні. На цьому етапі була проведена ґрунтова робота з приводу подальшого розвитку сітки дослідних установ і планові комплексні дослідницькі роботи з луківництва. Можна виділити вітчизняних вчених, що зробили значний внесок у вивчення лучних фітоценозів: Г.І. Білик, Д.Я. Афанасьєв, М.В. Куксін, Г.В. Козій, Г.С. Кияк, В.Д. Горб, В.С. Добрянський, О.С. Шкабара, З.В. Морозова, А.В. Боговін, І.О. Паламарчук, П.С. Макаренко, М.Т. Ярмолюк, І.Т. Слюсар, І.В. Бадулін, Ф.М. Сухомлин, В.О. Черкасова, М.О. Тюленєв, К.П. Ковтун, А.В. Боговін та ін. [7].

О.М. Байрак виокремила декілька етапів ботанічних досліджень на території Полтавської області та визначила їх напрямом. Перший етап ХVІІІ ст. – початок ХХ ст. (напрямок дослідження – флористичний). Важливими історичними подіями в дослідженні на цьому етапі було проведення академічних експедицій Російської Академії наук, в якій брали участь відомі вчені: П.С. Палас, В.Ф. Зуєв. Також, видатними вченими, що працюють в цьому періоді є: І.Ф. Шмальгаузен, Й.К. Пачоський. Другий етап середина ХІХ ст. до 80-х рр. ХХ ст. (напрямок дослідження – фітоценологічний, класифікаційний). Цей етап відомий роботами таких вчених, як: М.В. Цінгер, М.А. Арендаренко, А.М. Краснов. Також визначною подією цього часу стала експедиція з дослідження Полтавської губернії, яку очолив В.В. Докучаєв. Третій етап середина ХХ ст. (напрямок дослідження – соціологічний). Значний внесок у дослідження рослинного світу околиць м. Полтави вносить вчений С.О. Іллічевський. Також, на цьому етапі фітоценологічними дослідженнями займаються такі вчені як: Ю.Р. Шеляг-Сосонко, П.М. Береговий, Д.П. Мринський, В.К. М'якушенко та ін. Четвертий етап кінець

XX ст. – XXI ст. (напрямок дослідження – популяційний, природо-заповідний). Цей етап характеризується активним вивченням флори Полтавщини та особливо, рідкісних видів такими вченими, як: Д.С. Івашин, Р.М. Ганжа, Т.П. Голова та ін. Відомими вченими цього етапу також є: О.М. Байрак, С.В. Гапон, Л.Д. Орлова, В.В. Буйдін, В.М. Самородов, К.М. Ситник та ін. [3].

О.М. Байрак особливо детально проаналізувала сучасний етап дослідження. Авторка виділяє вчених, що внесли значний науковий внесок на цьому етапі: Л.Н. Некрасенко, О.М. Байрак, Н.П. Гальченко, С.Б. Манжос, Т.В. Криворучко, І.А. Грицай, Л.Д. Орлова, Т.В. Панасенко та ін. [2].

Історичні відомості та встановлені етапи дослідження по вивченню лучних фітоценозів Лівобережного Лісостепу України, до території якого належить і Полтавська область, наводить Л.Д. Орлова [4]. Перший етап – середина-кінець XIX – початок XX ст. На цьому етапі вивчення були проведені роботи здебільшого описового характеру, що містять флористичні дані з різних типів фітоценозів, у тому числі й лучних, та започатковано класифікацію рослинного покриву. Усі дослідження флори на першому етапі можна об'єднати у флористико-систематичний напрямок. Другий етап – 30-60-ті рр. XX ст. Роботи цього етапу присвячено розробці питань, пов'язаних із закономірностями територіального розподілу рослинності залежно від екологічних умов; із накопиченням флористичних даних; із дослідженням динаміки рослинності долин річок, а також з їх раціональним використанням; із створенням класифікації на домінуючій основі тощо. Цей напрямок досліджень можна назвати ценотичним. Третій етап – 70-ті рр. – початок 90-х рр. XX ст. Дослідження цього етапу включають роботи з інвентаризації флори на основі детального вивчення лучних фітоценозів, поряд з іншими, у різних регіонах. Праці цього часу можна віднести до екологічного і ресурсознавчого напрямків. Четвертий (сучасний) етап – з 1992 р. по наш час. Цей етап об'єднує роботи із соціологічного, фізіологічного напрямків дослідження лучних фітоценозів і окремих видів лучних рослин [5].

Характеристику робіт з вивчення лучних фітоценозів Полтавщини в кінці XIX – на початку XX ст. надають Л.Д. Орлова, Н.О. Власенко, О.В. Коваль [5]. У цій роботі було проведено аналіз праць з вивчення лучних фітоценозів та виділенні основні етапи дослідження лучних фітоценозів за різною спрямованістю [5].

Подальший аналіз історії вивчення лучних фітоценозів було проведено Л.Д. Орловою, Н.О. Власенко, О.В. Коваль в роботі «Сучасні дослідження лучних фітоценозів Полтавщини» [6]. У ній наводиться характеристика вивчення луків протягом останніх десятиліть в межах Полтавської області. Метою даної роботи стало узагальнення відомостей про сучасні дослідження та стан вивчення лучних фітоценозів, були охарактеризовані сучасні наукові напрямки дослідження в луківництві. Також, у цій роботі значна увага була приділена вченим, що зробили важливий вклад в дослідження лучних угруповань, зокрема в області дослідження фіторізноманіття, публікацій списків вищих судинних рослин, вивчення та дослідження кормових угідь, лучних травостоїв та особливостей їх хімічного складу та кормової якості. Цими питаннями займалися такі вчені, як В.А. Соломаха, О.М. Байрак, Т.Л. Андрієнко, Н.О. Стецюк, О.М. Смоляр, А.В. Боговін, А.Й. Якименко, В.М. Тітова, І.Т. Слюсар, Л.Д. Орлова, Л.М. Гомля та ін. Активну наукову роботу з заповідної справи проводили такі дослідники:

Н.П. Гальченко, О.Р. Ханнанова, О.С. Абдулоєва, Н.І. Карпенко, Н.О. Стецюк, О.М. Байрак та ін.

Отже, провівши короткий огляд робіт з історії досліджень лучних фітоценозів Полтавщини, потрібно відмітити, що праць по вивченню цієї частки флори досить багато. Разом з тим, відомості про лучні травостої часто фрагментарні і не дають повного уявлення про біоморфологічні, екологічні, фізіологічні показники, хімічний склад як поширених, так і рідкісних представників лучної флори на сучасному етапі [4]. Тому необхідні подальші всебічні їх дослідження з метою з'ясування потенціальних можливостей в умовах посиленого антропогенного тиску задля їх раціонального використання і збереження.

Список використаних джерел:

1. Байрак О.М. Екологічна характеристика ценофлор Лівобережного Придніпров'я / О.М. Байрак // Матеріали наукових читань, присвячених 100-річчю відкриття подвійного запліднення у покритонасінних рослин професором університету Святого Володимира С.Г. Навашиним. – К., 1998. – С. 64–67.
2. Байрак О.М. Історія геоботанічних досліджень на території Лівобережного Придніпров'я / О.М. Байрак // Матеріали наукових читань, присвячених 100-річчю відкриття подвійного запліднення у покритонасінних рослин професором університету Святого Володимира С.Г. Навашиним. – К., 1998. – С. 64–67.
3. Байрак О.М. Конспект флори Полтавської області. Вищі судинні рослини / О.М. Байрак, Н.О. Стецюк. – Полтава : Верстка, 2008. – 196 с.
4. Орлова Л.Д. Біоекологічні особливості лучних фітоценозів Лівобережного Лісостепу України (продуктивність та раціональне використання) : монографія / Л.Д. Орлова. – Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2011. – 278 с.
5. Орлова Л.Д. Лучні фітоценози Полтавщини: історичні аспекти досліджень із середини ХІХ до кінця ХХ століття / Орлова Л.Д., Власенко Н.О., Коваль О.В. // Біологія та екологія. – 2018. – Т. 4, № 2. – С. 18–27.
6. Орлова Л.Д. Сучасні дослідження лучних фітоценозів Полтавщини / Орлова Л.Д., Власенко Н.О., Коваль О.В. // Вісник проблем біології і медицини. – 2018. – Вип. 4, т. 1 (146). – С. 25–28.
7. Федоришина Л.І. Історія становлення та розвитку луківництва в Україні (друга половина ХІХ – ХХ століття) : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. істор. наук : спец. 07.00.07 «Історія науки і техніки» / Л.І. Федоришина. – Переяслав-Хмельницький, 2007. – 24 с.

ВИЗНАЧЕННЯ ЗАБРУДНЕННЯ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ ВІД АВТОТРАНСПОРТУ В ЦЕНТРАЛЬНІЙ ЧАСТИНІ М. ПОЛТАВА

Прокопець А.С.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Науковий керівник – Дяченко-Богун М.М., доктор педагогічних наук,
доцент кафедри ботаніки, екології та методики навчання біології Полтавського
національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

Із розвитком промисловості, міст і транспорту з'явилося нове джерело потрапляння шкідливих речовин в атмосферу, так зване техногенне забруднення, яке за потужністю впливу таке саме, як сучасна вулканічна діяльність. Атмосферне забруднення – потрапляння у повітря різних газів, частинок рідких або твердих речовин, парів, що перевищує нормальну